

UDK: 341.44(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 14 (2015)
Год XIII, бр. 52-53, стр. 76–98
Изворни научни рад

Жарко РАДИЋ¹

НАЧЕЛО СПЕЦИЈАЛИТЕТА И ЕКСТРАДИЦИЈА У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

ABSTRACT

For centuries the speciality rule is one of the basic principles of the law on extradition, whether its sources are in the international law or internal laws of many countries and its effects contribute to the protection of human rights of a person being extradited. By using dogmatic, normative, comparative legal and historical legal method, the author examines the modern development of the speciality rule under the auspices of the European Union or the Council of Europe. Finally, he concludes that the narrowing of application of this rule, which has been made by the Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States (2002/584/JHA, 2009/299/JHA) and the Third and Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition, is in accordance with modern developments in international criminal law. However, the author also believes that such narrowing imposes an additional obligation to the authorities that participate in the process of extradition or surrender of a requested person, to act very cautiously and conscientiously, so as not to violate the human rights of the requested person.

Key words: Extradition, surrender of the requested person, rule of specialty, human rights, Council of Europe, European Union.

1) УВОД

Начело специјалитета спада међу основна и најстарија начела права о екстрадицији, било да су му извори у међународном праву или унутрашњим

¹ Јавно предузеће „Пословни простор Врачар” Београд, e-mail адреса: zarkoradic@yahoo.com. Рад је резултат истраживања при изради докторске дисертације на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу, под називом: „Екстрадиција као облик међународне кривичноправне сарадње“.

правима мноштва држава. Мада је развојем права о екстрадицији оно претрпело многе модификације, како правнотехничке природе тако и по питању домања, изворна суштина тог начела састоји се у забрани држави која је затражила екстрадицију (држава молитељица) да се тражено лице кривично гони и казни казном затвора за кривично дело учињено пре екстрадиције, а за које екстрадиција није била одобрена од стране државе која је лице екстрадирала (замољена држава). Историјски посматрано, оно је настало пре свега ради заштите траженог лица од кривичног прогона због политичког кривичног дела и у политичке сврхе у држави која је затражила његову екстрадицију.² У вези са тим треба имати у виду да је историја екстрадиције обележена правним и политичким третманом политичких криваца у међународним односима, а да у правној науци нису уједначена становишта по питању трајања уговорне фазе индивидуалних екстрадиција, углавном за политичка кривична дела.³ Ипак, имајући у виду да се забрана екстрадиције политичких криваца у међународним односима учврстила у XIX веку, несумњиво је и да развој начела специјалитета треба пратити од тог века. Србија је такође дала свој допринос у том правцу па њени први уговори о екстрадицији, крајем XIX века, садрже и начело специјалитета.⁴ У науци међународног кривичног права нарочито се у последње две-три деценије истиче значај примене у међународним односима начела солидарности, сарадње и узајамног поверења међу државама, те ефикасне борбе против криминалитета.⁵ Посебна пажња посвећује се регионалној сарадњи.⁶ Истовремено, указује се и на опасности од регресије владавине права у

² Davor Krpac, *Međunarodna kaznenopravna pomoć*, Narodne novine, Загреб, 2006, стр. 75.

³ Жарко Радић, „Екстрадиција политичких криваца – од Антике до Европске уније”, *Европско законодавство*, год. 12, бр. 45/46, 2013, стр. 39-55.

⁴ „Уговор о издавању криваца између Србије и Холандије од 28.02.(11.03.) 1896. године“, *Српске новине*, бр. 275/1896, члан 5; „Конвенција о издавању криваца између Србије и Швајцарске од 16/28.11.1887. године“, *Службене новине*, бр. 83/1888, члан 9.

⁵ Божидар Бановић, Станко Бејатовић, *Основи међународног кривичног права*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2012, стр. 67-69. Више о начелу делотворне борбе против криминалитета: Bogdan Zlatarić, *Međunarodno krivično pravo. Dio I – Rasprostranjenost represivne vlasti države*, Informator, Загреб, 1979, стр. 35-36.

⁶ Тако се и у препорукама IV Секције („Регионализација Међународног кривичног права и заштита људских права у поступцима међународне сарадње у кривичној материји”) XV Међународног конгреса за кривично право (Рио де Жанеиро, 04 – 10.09.1994), у тачки 1. (одељак под називом: „Регионализација међународног кривичног права”) истиче: „Иако репресија криминалитета остаје темељно унутрашња надлежност државе, регионална сарадња, формална или неформална, у кривичној материји мора бити охрабрена из више

ситуацијама у којима се ефикасност борбе против криминалитета постиже умањивањем људских права окривљених и(ли) осуђених лица.⁷ Из тог разлога, у науци међународног кривичног права посебно се инсистира да се институти међународног кривичног права, као нове гране права, не остварују на начин који је у нескладу са начелом заштите права човека.⁸ Полазећи од тих доктринарних ставова, анализа уређења екстрадиције, односно предаје траженог лица у складу са начелом специјалитета под окриљем Савета Европе, односно Европске уније је оправдана из мноштва разлога. С једне стране начело специјалитета својим заштитним учинцима доприноси заштити људских права траженог лица, у виду спречавања било политичког прогона или неправичног суђења, а с друге стране његовим се сужавањем омогућава

разлога. Многи од њих указују на неопходност повећања ефикасности превенције и репресије криминалитета (посебно оног који се манифестује регионално), јачања унутрашње и међународне безбедности и избегавања практичних тешкоћа у рутинским односима између држава.” Видети: De la Cuesta José Luis (ed.), *Resolutions of the Congresses of the International Association of Penal Law (1926–2004)*, ReAIDP / e-RIAPL, 2007, D-01, Интернет, <http://www.penal.org/sites/default/files/files/RICPL.pdf> 29/07/2014, p. 135.

⁷ Mahmoud Cherif Bassiouni, “The regression of the rule of law under the guise of combating terrorism”, *Revue internationale de droit pénal*, 2005/1, vol. 76, pp. 17-26.

⁸ Тако се и у препорукама IV Секције („Регионализација Међународног кривичног права и заштита људских права у поступцима међународне сарадње у кривичној материји”) XV Међународног конгреса за кривично право (Рио де Жанеиро, 04 – 10.09.1994), у тачки 11. (одељак под називом: „Заштита људских права у међународној помоћи у кривичној материји”), између осталог истиче: „Брига о заштити људских права мора не само доказати извесна ограничења у постојећој сарадњи, већ такође мотивисати на нове облике сарадње. Заштита људских права не би се могла сматрати као препрека за међународну сарадњу, већ више као инструмент јачања корисности права.” Иста секција даје препоруке и о другим важним питањима. На пример, у случају међусобне супротстављености обавеза међународног јавног права, једних, које су управљене на заштиту људских права, и других, које су управљене на сарадњу у кривичној материји, државе би требало да дају предност онима које смерају на међународну заштиту људских права (тачка 12). Надаље, државама се препоручује да преиспитају усклађеност уговора о сарадњи у кривичној материји чија су уговорна страна, са важећим међународним обавезама на нивоу заштите људских права (тачка 13), а када је реч о закључењу нових уговора о сарадњи у кривичној материји, државе би требало да се обезбеде да ти уговори не успоставе обавезу сарадње у ком случају би та сарадња довела до повреде основних људских права, као што су право да се не буде подвргнут тортури, дискриминацијама, самовољном извршењу или хапшењу, самовољним конфискацијама или кривичним гоњењима који не задовољавају опште услове правичног поступка (тачка 14). Видети: De la Cuesta José Luis (ed.), *Resolutions of the Congresses of the International Association of Penal Law (1926–2004)*, ReAIDP / e-RIAPL, 2007, D-01, Интернет, <http://www.penal.org/sites/default/files/files/RICPL.pdf>, 29/07/2014, p. 137.

ефикаснија борба против криминалитета, заснована на начелима солидарности, сарадње и узајамног поверења међу државама. Анализа постојећег стања и трагање за решењима која нуде неопходну равнотежу учинака свих начела савременог међународног кривичног права, стални је задатак правне науке и праксе који се и због сасвим начелних разлога може састојати у бављењу и предметом овог рада. Но, дефинисање тог предмета има и сасвим конкретне разлоге. Република Србија своје изворе права о екстрадицији дужи период ствара и као чланица Савета Европе, а својом активношћу допринела је да ступе на снагу Трећи и Четврти додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији којима је, између осталог, модификовано начело специјалитета. Осим тога, Република Србија систематски предузима политичке и правне активности како би постала пуноправни члан Европске уније, па је посебну пажњу потребно посветити примени начела специјалитета унутар система предаје траженог лица, успостављеног унутар те уније. С обзиром на хронолошки ред доношења аката који су предмет ове анализе, прво ће се размотрити начело специјалитета у односима држава чланица Европске уније, а затим под окриљем Савета Европе. Мада се начело специјалитета каткад и у званичним верзијама преводи на српски језик речима правило специјалности, или правило специјалитета, из разлога конзистентности, те уобичајености у правној науци и пракси Републике Србије, у раду се искључиво користи израз начело специјалитета.

2) ПРИМЕНА НАЧЕЛА СПЕЦИЈАЛИТЕТА ПРИЛИКОМ ЕКСТРАДИЦИЈЕ

Начело специјалитета је у односима између држава чланица Европске уније утврђено Оквирном одлуком о европском налогу за хапшење и поступцима предаје између држава чланица ЕУ, која је донета 13.06.2002. од стране Савета ЕУ (у даљем тексту: Оквирна одлука).⁹ Иначе, Оквирном одлуком замењено је дотадашње право о екстрадицији између држава чланица Европске уније. Оквирна одлука не садржи члан чијим се називом *explicite* упућује на начело специјалитета као начело које је инкорпорисано у ту Одлуку, мада се оно спомиње у више њених одредаба.¹⁰ Но, начело је

⁹ “Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States” (2002/584/JHA, 2009/299/JHA), *Official Journal of the European Communities*, vol. 45, L 190, 18.07.2002, pp. 1-20; vol. 52, L 81, 27.03.2009, pp. 24-36.

¹⁰ Види чл. 13. ст. 1. и 2. Оквирне одлуке у фусноти 14.

ипак нормирано одредбама члана 27. став 2. Оквирне одлуке, али на начин који наводи на закључак да је Савету ЕУ било битно да постигне циљ супротан ономе коме смера начело специјалитета. Наиме, назив тог члана не само да не упућује ни на учинак тог начела,¹¹ већ открива вероватну намеру доносиоца Оквирне одлуке да тај учинак што више умањи: „Могућност кривичног гоњења због других кривичних дела”. На такву намеру указује и садржај одредаба ст. 1. и 3. тог члана. Према одредбама члана 27. став 1. Оквирне одлуке, „свака држава чланица може саопштити Генералном секретаријату Савета да се, у њеним односима са другим државама чланицама које су приложиле исто саопштење, сматра да постоји сагласност за кривично гоњење, изрицање пресуде и задржавање у сврхе извршавања казне затвора или мере одузимања слободе због кривичног дела које је учињено пре предаје лица, а разликује се од оног због кога је то лице предато, осим ако у посебном случају правосудно тело извршења не одлучи другачије у својој одлуци о предаји.” Из тих одредаба јасно произилази да Савет ЕУ примат даје могућности која је насупрот учинцима начела специјалитета, односно да тим учинцима предодређује секундаран значај. Но, за реализацију те могућности у неком случају у ком се појављују правосудна тела две државе чланице, и то са једне стране правосудно тело које издаје налог за хапшење а са друге стране правосудно тело извршења, неопходно је да су кумулативно испуњена два услова: 1) да су обе државе чланице доставиле одговарајуће саопштење Генералном секретаријату Савета, у смислу члана 27. став 1. Оквирне одлуке, 2) да у том посебном случају правосудно тело извршења не одлучи другачије у својој одлуци о предаји. Међутим, ако не постоји могућност да се начело специјалитета „истисне”, сагласно цитираним одредбама члана 27. став 1. Оквирне одлуке, одредбама става 3. истог члана утврђено је мноштво случајева у којима се оно не примењује. Реч је о широком спектру случајева чије је порекло у оном сегменту материје екстрадиције које је обележено начелом специјалитета, али њихова бројност и подробна разрађеност Оквирном одлуком указује и да су прилагођени „духу” Оквирне одлуке који се опире начелу специјалитета. Већ у тачки (а) става 3. одређено је да се начело специјалитета не примењује „ако је лице имало могућност напустити државно подручје државе чланице којој је предато, а није то учинило у року од 45 дана након коначног пуштања из затвора, или се вратило на њено државно подручје након што га је било напустило”. Овај случај је, у ствари,

¹¹ То би био случај када би назив члана био, на пример: „Немогућност кривичног гоњења због других кривичних дела”.

на идентичан или врло сличан начин више векова нормиран како у изворима унутрашњег права о екстрадицији мноштва држава, тако и у изворима међународног права о екстрадицији.¹² Смисао правила о овом случају је очигледан. Наиме, противно је здравом разуму трајање заштитних учинака начела специјалитета протегнути у временски бескрај, а нема ни смисла пружати ту врсту заштите лицу које својим држањем *implicite* предочава да му она и није потребна. Ипак, како због одсуства те заштите не би била угрожена његова људска права, надлежно правосудно тело би требало да обазриво и савесно процени да ли је његово продужено задржавање, односно враћање на државно подручје након напуштања било добровољно, као и да ли је то лице заиста било слободно у наведеном року за напуштање државног подручја, што је понекад тешко утврдити.¹³ Свој корен у старим изворима права о екстрадицији имају и одредбе тач. (е) и (ф) става 3. члана 27. Оквирне одлуке. За разлику од претходног случаја, овде је реч о изјавама траженог лица које оно *explicite* даје пре, односно након његове предаје, а којима се искључује начело специјалитета. Тако, то начело се неће применити „када је лице пристало на предају и истовремено се одрекло примене начела специјалитета, у складу с одредбама члана 13.” (тачка е).¹⁴

¹² “European Convention on Extradition”, Art. 14 (1.б.), Council of Europe, *European Treaty Series – No. 24*, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/024.doc>, p. 5, 20/05/2015.

¹³ “Conclusion d’une Convention européenne d’Extradition”, Conseil de l’Europe – Assemblée parlementaire – Commission des questions juridiques et des droits de l’homme (rapporteur: Sir Geoffrey de FREITAS, Royaume-Uni, Groupe socialiste), 121., Doc. 234, 18 mai 1954, Интернет, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=556&lang=fr>, p. 21, 20/05/2015.

¹⁴ У члану 13. Оквирне одлуке је утврђено: „1. Ако ухапшено лице изјави да пристаје на предају, његов пристанак и, ако је потребно, изричито одрицање од права на ‘правило специјалности’ из члана 27. став 2., изјављује се пред правосудним телом извршења, у складу с домаћим правом државе чланице извршења.

2. Свака држава чланица доношењем потребних мера осигурава да тај пристанак и, ако је потребно, одрицање од права на правило специјалности из става 1. буду изјављени на начин који показује да га је ухапшено лице дало добровољно и посве свесно његових последица. У ту сврху, тражено лице има право на правног заступника. 3. Пристанак и, ако је потребно, одрицање из става 1. службено се бележе у складу са поступком који прописује домаће право државе чланице. 4. У начелу, пристанак се не може опозвати. Свака држава чланица може прописати да пристанак и, ако је потребно, одрицање могу бити опозвани у складу с правилима примењивим у њеном домаћем праву. У том случају, раздобље од дана давања пристанка до дана опозива не узима се у обзир при израчунавању рокова из члана 17. Држава чланица која се жели послужити том

Применом одредаба члана 13. у овом случају треба да се обезбеди правично и фер поступање правосудног тела извршења, чиме се доприноси заштити људских права траженог лица. У вези са тим, од посебног су значаја одредбе које налажу да свака држава чланица посебним мерама осигура да пристанак и одрицање од права на начело специјалитета буду изјављени на начин који показује да га је ухапшено лице дало добровољно и посве свесно његових последица, те да у ту сврху ухапшено лице има право на правног заступника. Мада се, у начелу, пристанак не може опозвати, остављена је могућност државама чланицама да ово питање уреде и другачије. Након усвајања Оквирне одлуке изјаве предвиђене одредбама члана 13. став 4. те одлуке дале су Белгија, Данска, Ирска, Финска и Шведска, а преовладава решење да се пристанак на предају и(ли) одрицање од учинака начела специјалитета могу опозвати до тренутка предаје.¹⁵ Међутим, начело специјалитета се неће применити ни „ако је лице, након његове предаје, изричито одустало од права на позивање на начело специјалитета у односу на појединачна кривична дела која су претходила његовој предаји. Изјава о одустајању даје се пред надлежним правосудним телима државе чланице која издаје налог за хапшење и бележи се у складу с домаћим правом те државе. Изјава о одустајању саставља се на начин који омогућује да се јасно види да ју је лице дало добровољно и да је у потпуности свесно њених последица. У ту сврху, лице има право на правног заступника” (тачка ф).

могућношћу о томе извештава Главни секретаријат Савета након усвајања ове Оквирне одлуке и наводи поступке код којих је могуће опозвати пристанак те све њихове измене.” Иначе, одредбама чл. 17. Оквирне одлуке су регулисани рокови и поступци за доношење одлуке о извршењу европског налога за хапшење.

Видети: “Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States” (2002/584/JHA), *Official Journal of the European Communities*, vol. 45, L 190, 18.07.2002, pp. 6-7.

¹⁵ У изјави Белгије речено је да „пристанак лица који се тиче његове предаје може бити опозван, и то до тренутка његове предаје.” У изјави Данске истиче се да „пристанак који је дат за предају и изричито одрицање од користи начела специјалитета могу бити опозвани у складу са правилима данског права које је на снази у том тренутку.” Ирска сматра пак да, „пристанак који је дат за предају и, ако се догодило, изричито одрицање од користи начела специјалитета, на које циљају одредбе члана 27. став 2, могу бити опозвани. У складу са националним правом, пристанак може бити опозван до извршења предаје.” Изјава Финске подударна је са ирском изјавом. У изјави Шведске истиче се да, „пристанак или одрицање у смислу члана 13. став 1, могу бити опозвани од оног чија је предаја затражена. Опозив се треба догодити пре извршења одлуке о предаји.” Видети: “Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States” (2002/584/JHA), *op. cit.*, pp. 19-20.

Према томе, у овом као и у претходном случају створене су нормативне претпоставке за правично и фер поступање надлежног правосудног тела према траженом лицу, а подразумева се да би оно с истим циљем све радње требало да предузима обазриво и савесно.

Посебну групу случајева чине случајеви искључења начела специјалитета када траженом лицу не прети одузимање слободе. Наиме, према одредбама члана 27. став 3. Оквирне одлуке, начело специјалитета се не примењује: ако кривично дело није кажњиво казном затвора или мером одузимања слободе (тачка б), ако се на основу правила кривичног поступка не могу применити мере одузимања слободе (тачка ц), и ако би том лицу могла бити изречена казна или мера која не укључује одузимање слободе, посебно новчана казна или мера која је замењује, чак и ако та казна или мера може довести до ограничавања његове личне слободе (тачка д). У члану 27. став 3. тачка (г) предвиђен је посебан случај када се неће применити начело специјалитета, а своје порекло вуче из тзв. акцесорне екстрадиције: „ако је правосудно тело извршења, које је предало тражено лице, дало пристанак у складу са ставом 4.” Међутим, за разлику од екстрадиције, када ће у већини држава извршни орган власти (најчешће министарство прав/де/осуђа) рестриктивно користити ово овлашћење, било да му је дато унутрашњим прописом или међународним уговором, унутар Европске уније стање ствари с овим питањем је битно другачије. Оквирном одлуком су елиминисане многе сметње за предају траженог лица, а које су биле традиционалне у материји екстрадиције (држављанство траженог лица, политичко кривично дело, итд.). Због тога је веома сужен маневарски простор правосудног тела извршења за одбијање пристанка на искључење начела специјалитета. Управо та чињеница је дошла до изражаја у ставу 4. истог члана, јер је његовим одредбама утврђено да се пристанак даје када кривично дело због кога је затражен пристанак ствара обавезу предаје према правилима Оквирне одлуке, те да се пристанак одбија из разлога из члана 3. (разлози за обавезно неизвршавање европског налога за хапшење), а иначе може бити одбијен само због разлога из члана 4. (разлози за факултативно, тј. могуће неизвршење европског налога за хапшење). Захтев за пристанак предаје се правосудном телу извршења, уз информације из члана 8. став 1, те уз превод из члана 8. став 2, а одлука се доноси најкасније 30 дана од дана пријема захтева. Посебном одредбом става 4. утврђено је да у случајевима из члана 5. држава чланица која издаје налог за хапшење мора пружити јемства у складу с одредбама тог члана. Ова одредба је од нарочитог значаја за људска права траженог лица, јер су у питању следећа два случаја: ако је кривично дело због ког је издат европски налог за

хапшење кажњиво доживотном казном затвора или доживотном мером одузимања слободе; ако је лице које се тражи европским налогом за хапшење, издатим у сврхе кривичног гоњења, држављанин или има боравиште у држави чланици извршења.¹⁶ Коначно, ако не постоји основ (случај) из члана 27. став 1, а не ради се ни о било ком случају из става 3, тражено лице се може поуздати у примену начела специјалитета из члана 27. став 2. Оквирне одлуке. Према томе, само тада „предато лице се не може кривичо гонити и не може му се изрећи пресуда или на други начин одузети слобода због кривичног дела које је учињено пре његове предаје, а разликује се од оног због кога је предато.” Посебно „омекшавање” начела специјалитета постоји и у случају реекстрадиције. Наиме, стриктна примена тог начела подразумевала би да за дело учињено пре екстрадиције држава молитељица не сме екстрадирано лице реекстрадирати трећој држави. У унутрашњим правима о екстрадицији и међународном праву уочљиво је неколико изузетака, тј. случајева када се не примењује начело специјалитета при реекстрадицији. Углавном је реч о случајевима који су подударни с онима у којима се то начело не примењује ни при екстрадицији

¹⁶ Одредбама члана 5. Оквирне одлуке предвиђени су за наведене случајеве услови за предају траженог лица. У првом случају: да држава чланица која издаје налог за хапшење у свом правном систему има одредбе о ревизији изречене казне или мере, на захтев или најкасније након двадесет година, или одредбе о примени мера помиловања, које лице може затражити у складу са правом или праксом државе чланице која издаје налог за хапшење, с циљем неизвршавања такве казне или мере. У другом случају: да тражено лице, након саслушања, буде враћено у државу чланицу извршења како би у њој издјала затворску казну или меру одузимања слободе која јој је изречена у држави чланици која издаје налог за хапшење. Новелом Оквирне одлуке из 2009. године брисан је став 1. члана 5. који је гласио: „1. ако је европски налог за хапшење издат у сврхе извршења пресуде или налога за одузимање слободе на основу судске одлуке донете у одсутности оптуженог, а позив на суд му није био лично достављен или није на неки други начин био обавештен о датуму и месту саслушања на основу ког је донета одлука у одсутности, предаја лица може бити подложна услову да правосудно тело које издаје налог за хапшење пружи одговарајућа јемства да ће то лице имати могућност да затражи обнову поступка у држави чланици која издаје налог за хапшење и могућност присуствовања на суђењу.” Међутим, истом новелом уметнут је члан 4.а којим се предвиђа додатни факултативни разлог за одбијање извршења европског налога за хапшење, који постоји онда када је европски налог за хапшење издат ради извршења казне затвора или мере одузимања слободе ако се лице није лично појавило на суђењу које је резултирало одлуком. Одредбама члана 4.а наводе се и случајеви у којима правосудно тело извршења неће моћи да користи ту могућност. У вези с уметањем члана 4.а могла би се проблематизовати потреба да се и он наведе у члану 27. став 4. Оквирне одлуке. Види: “Council Framework Decision 2009/299/JHA of 26 February 2009”, Art. 2, *Official Journal of the European Communities*, vol. 52, L 81, 27.03.2009, pp. 26-27.

траженог лица.¹⁷ Тако је, мање-више, поступио и Савет ЕУ при уређењу материје накнадне предаје траженог лица.¹⁸ Из тог разлога се може закључити да је примена начела специјалитета додатно сужена унутар Европске уније, јер постоји мноштво случајева у којима је правно могуће да држава издавалац европског налога за хапшење накнадно преда тражено лице држави чланици која није држава чланица извршења, због кривичног дела учињеног пре предаје лица. Ти случајеви су утврђени одредбама члана 28. ст. 1-3. Оквирне одлуке. Пре свега, свака држава чланица може обавестити Генерални секретаријат Савета да, у својим односима с другим државама чланицама које су приложиле исту изјаву, пристаје на предају лица држави чланици која није држава чланица извршења, на основу европског налога за хапшење издатог због кривичног дела учињеног пре предаје лица, осим ако у појединачном случају правосудно тело извршења изјави другачије у својој одлуци о предаји (члан 28. став 1). Очигледно, у питању су одредбе које су пандан цитираним одредбама члана 27. став 1. Оквирне одлуке, а имајући у виду да се и одредбама члана 28. ст. 2. и 3. ова материја уређује сходно решењима које је Савет ЕУ утврдио одредбама члана 27. ст. 3. и 4. Оквирне одлуке, закључак о сужавању примене начела специјалитета Оквирном одлуком и обавези надлежних органа да савесно примењују одредбе којима се штите људска права траженог лица односи се и на материју регулисану одредбама члана 28. ст. 1-3. Оквирне одлуке.¹⁹

¹⁷ Упоредити члан 14. и члан 15. Европске конвенције о екстрадицији у: “European Convention on Extradition”, *op. cit.*, p. 5, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/024.doc>, 20/05/2015.

¹⁸ За овај нови правни институт у правној науци још увек није „искристалисан” одговарајући термин. Мада звучи рогобатно, *репредаја* траженог лица унутар ЕУ би био језички пандан термину *реекстрадиција* траженог лица када је бар једна страна тог међународног правног посла држава која није чланица ЕУ.

¹⁹ У члану 28. ст. 2. и 3. Оквирне одлуке утврђено је: „2. У сваком случају, лице које је на основу европског налога за хапшење предато држави чланици која га је издала може, без пристанка државе чланице извршења, бити предато држави чланици која није држава чланица извршења на основу европског налога за хапшење који је издат због кривичног дела учињеног пре његове предаје у следећим случајевима: (а) ако је тражено лице имало могућност да напусти државно подручје државе чланице којој је предато, а није то учинило у року од 45 дана након пуштања, или се вратило на њено државно подручје након што га је напустило; (б) ако тражено лице пристаје да буде предато држави чланици која није држава чланица на основу европског налога за хапшење. Пристанак се даје пред надлежним правосудним телима државе чланице која издаје налог за хапшење и бележи се у складу с националним правом те државе. Изјава о пристанку саставља се на начин који омогућује да се јасно види да ју је лице дало добровољно и да је у потпуности свесно

Иначе, последњим ставом (4.) члана 28. те одлуке регулисан је случај екстрадиције трећој држави лица које је претходно предато на основу европског налога за хапшење. Логично, у овом случају важи строжи „режим”, па се то лице, независно од става 1. члана 28. Оквирне одлуке, не екстрадира трећој држави без пристанка надлежног тела државе чланице која је лице предала, а такав се пристанак пружа у складу са конвенцијама које обавезују ту чланицу, те у складу с одредбама њеног домаћег права.

3) НАЧЕЛО СПЕЦИЈАЛИТЕТА У ТРЕЋЕМ И ЧЕТВРТОМ ДОДАТНОМ ПРОТОКОЛУ УЗ ЕВРОПСКУ КОНВЕНЦИЈУ О ЕКСТРАДИЦИЈИ

Начело специјалитета утврђено је одредбама члана 14. Европске конвенције о екстрадицији.²⁰ Према ставу 1. тог члана, издато лице неће бити гоњено, суђено или лишено слободе ради извршења казне или мере безбедности, нити подвргнуто било каквом другом облику ограничења личне слободе за било које дело учињено пре предаје, а које није предмет издавања. Но, истим ставом предвиђена су следећа два случаја у којима неће бити наведених заштитних учинака начела специјалитета: (а) ако Страна која је екстрадирала лице пристане на то, па ће у ту сврху бити поднет захтев са прилозима предвиђеним у члану 12. и судски записник са изјавама издатог лица, а тај ће се пристанак дати у случају да кривично дело за које је тражено повлачи за собом обавезу екстрадиције на основу те конвенције; и (б) ако екстрадирано лице, иако је имало могућности, није напустило територију Стране уговорнице којој је било предато у року од 45 дана од његовог коначног пуштања из затвора, или се на њу поново вратило. Међутим, према ставу 2. истог члана, Страна молиља може да предузме све неопходне мере ради, с једне стране, евентуалног враћања са

њених последица. У ту сврху, лице има право на правног заступника; (ц) ако тражено лице не може да користи начело специјалитета, у складу с одредбама члана 27. став 3. тач. (а), (е), (ф) и (г). 3. Правосудно тело извршења пристаје на предају траженог лица другој држави чланици у складу са следећим правилима: (а) захтев за пристанак подноси се у складу с одредбама члана 9. уз информације из члана 8. став 1. и превод из члана 8. став 2; (б) пристанак се даје када кривично дело због кога је затражен пристанак ствара обавезу предаје према правилима Оквирне одлуке; (ц) одлука се доноси најкасније 30 дана од дана пријема захтева; (д) пристанак се одбија због разлога из члана 3, а иначе може бити одбијен само због разлога из члана 4. У случајевима из члана 5. „држава чланица која издаје налог за хапшење мора пружити јемства прописана одредбама тог члана.”

²⁰ “European Convention on Extradition”, Art. 14, op. cit., p. 5, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/024.doc>, 20/05/2015.

територије и, с друге стране, прекида застарелости у складу са својим законодавством, укључујући и суђење у одсуству. Коначно, ако се за време поступка измени правна квалификација дела, издато лице може бити гоњено или осуђено само у мери у којој саставни елементи нове правне квалификације кривичног дела допуштају екстрадицију (став 3). С обзиром на модификације начела специјалитета и у случају реекстрадиције, значајне су одредбе члана 15. исте конвенције, према којима ће, осим у случају предвиђеном у ставу 1(б) члана 14, само уз пристанак замољене Стране бити одобрено Страни молиљи даље издавање некој другој Страни или у корист треће државе лица које јој је предато и које тражи нека друга Страна или трећа Држава због кривичних дела која су учињена пре његове предаје. Замољена Страна може да затражи да јој се доставе документа предвиђена у ставу 2. члана 12. Очигледно под утицајем права Европске уније, успостављеног Оквирном одлуком, и савременог развоја међународног кривичног права, под окриљем Савета Европе започете су модификације начела специјалитета, прво Трећим, а затим и Четвртим додатним протоколом уз Европску конвенцију о екстрадицији. Тим модификацијама оно је „омекшано”, односно сужено и то, како нормирањем нових случајева у којима се неће примењивати, тако и изменама важећих одредаба о изузецима од његове примене. Из преамбуле Трећег додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији сазнаје се да су се државе чланице Савета Европе, потписнице тог протокола, о његовом садржају споразумеле с обзиром на циљ тог савета да постигне веће јединство међу својим чланицама а у жељи да појачају своју појединачну и колективну спремност да одговоре на криминал, имајући при томе у виду одредбе Европске конвенције о екстрадицији из 1957. године и сматрајући да је целисходно да се Конвенција допуни у извесним аспектима како би се поједноставио и убрзао поступак екстрадиције онда када лице чија се екстрадиција тражи пристаје на екстрадицију.²¹ Према одредбама члана 5. тог протокола, свака држава може да изјави, у тренутку потписивања или приликом депоновања инструмента о потврђивању, прихватању, одобравању или приступању или у било ком каснијем тренутку, да се правила садржана у члану 14. Конвенције не примењују када лице које та држава издаје, у складу са чланом 4. тог протокола: а. пристане на екстрадицију; или б. пристане на екстрадицију и изричито се одрекне свог права на начело специјалности.

²¹ “Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition”, Council of Europe Treaty Series – No. 209, Интернет, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008481c>, 31/05/2015.

Могућност давања ове изјаве за сада је искоришћена од стране шест држава (Аустрија, Чешка Република, Кипар, Латвија, Словенија, Краљевина Холандија).²² Иначе, споменути пристанак на екстрадицију је одредбама члана 4. регулисан очигледно по узору на одредбе члана 13. Оквирне одлуке о пристанку на предају.²³ Могућност да, у тренутку потписивања или у тренутку депоновања инструмента о потврђивању, прихватању, одобравању или приступању, или у било ком каснијем тренутку, изјави да пристанак и, где је то примењиво, одрицање од права на начело специјалитета могу бити повучени, до сада су искористиле две државе (Латвија и Словенија).²⁴ У

²² Аустрија и Чешка Република у односу на члан 5. тачка а; Кипар, Латвија и Словенија у односу на члан 5. тачка б; Латвија и Словенија у односу на члан 4. став 5; Краљевина Холандија сагласно члану 5. (европски и карипски део Холандије). Види: Council of Europe, "List of declarations made with respect to treaty No. 209", Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=209&CM=8&DF=31/05/2015&CL=ENG&VL=1>, 31/05/2015.

²³ Упоредити одредбу члана 13. Оквирне одлуке у претходном делу овог рада са следећим одредбама члана 4. Трећег додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији: „1. Пристанак траженог лица и, ако је то примерено, његово односно њено изричито одрицање од права на примену начела специјалитета, треба да буду дати пред надлежним судским органом замољене Стране у складу са законима те Стране. 2. Свака страна доноси мере које су неопходне како би се обезбедило да пристанак и, тамо где је то примењиво, одрицање из става 1. буду установљени на начин који ће показати да је лице о коме је реч тај пристанак, односно то одрицање дало добровољно и потпуно свесно свих правних последица. У том циљу, тражено лице има право на правног заступника. Ако је потребно, замољена Страна ће траженом лицу обезбедити и помоћ преводиоца. 3. Пристанак и, где је то примењиво, одрицање наведени у ставу 1. морају бити дати у складу са законом замољене Стране. 4. У зависности од става 5. пристанак и, где је то примењиво, одрицање из става 1. не могу бити опозвани. 5. Свака држава може да, у тренутку потписивања или у тренутку депоновања инструмента о потврђивању, прихватању, одобравању или приступању, или у било ком каснијем тренутку, изјави да пристанак и, где је то примењиво, одрицање од права на начело специјалитета могу бити повучени. Пристанак може бити повучен док замољена Страна не донесе коначну одлуку о екстрадицији према поједностављеном поступку. У том случају, период између обавештења о пристанку и обавештења о повлачењу тог пристанка не узима се у обзир код утврђивања рокова предвиђених чланом 16. став 4. Конвенције. Одрицање од права на примену начела специјалитета може бити опозвано све док не дође до предаје лица о коме је реч. Свако повлачење пристанка на екстрадицију или одрицања од права на примену начела специјалитета даје се у складу са законом замољене Стране и о њему се без одлагања обавештава Страна молиља.”

²⁴ "List of declarations made with respect to treaty No. 209", Council of Europe, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=209&CM=8&DF=31/05/2015&CL=ENG&VL=1>, 31/05/2015.

складу са савременим развојем међународног кривичног права, обележеним начелима солидарности, сарадње и поверења међу државама, те ефикасне борбе против криминалитета, сачињен је и потписан и Четврти додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији.²⁵ Његовим одредбама је извршено додатно сужавање начела специјалитета, пре свега скраћењем рока екстрадираном лицу за напуштање територије државе којој је било екстрадирано, рачунајући га од његовог коначног пуштања из затвора, а чијим протеком престаје дејство учинака начела специјалитета, те увођењем једне нове могућности за ограничење личне слободе екстрадираног лица. Што се тиче осталих измена одредаба о начелу специјалитета, извршених овим протоколом, оне се тичу како самог одређења тог начела тако и прецизирања, односно разраде проблематике пристанка стране која је екстрадирала лице на искључење примене начела специјалитета, затим могућности предузимања мера којима се не ограничава лична слобода тог лица, те промене описа дела које је предмет оптужбе – у току кривичног поступка. Тако, након извршених измена овим протоколом, које су укључиле и брисање речи „мере безбедности”, према члану 14. став 1. Европске конвенције о екстрадицији, начело специјалитета подразумева да „екстрадирано лице неће бити лишено слободе, кривично гоњено, суђено или притворено ради извршења одлуке о казни или налога за притварање, нити подвргнуто било каквом другом облику ограничења личне слободе за било које дело учињено пре предаје, а које није предмет екстрадиције”. Протоколом је задржан први изузетак од примене тог начела, нормиран у тачки а. истог става: „ако страна која га је изручила на то пристане”, али је другачије регулисан остали део ове проблематике. Наиме, „у ту сврху биће поднет захтев за давање пристанка са прилозима предвиђеним у члану 12. и судски записник са изјавом екстрадираног лица, која се односи на предметна кривична дела. Овај пристанак ће се дати у случају да кривично дело за које се тражи може бити предмет екстрадиције на основу ове конвенције. Одлука ће бити донета у што краћем року, а најкасније 90 дана након пријема захтева за давање пристанка. Уколико замољена страна није

²⁵ У његовој преамбули указује се на веће јединство између чланица као циљ Савета Европе, те да су се чланице о одредбама протокола договориле у жељи јачања њихових појединачних и колективних могућности за супротстављање криминалу, а с обзиром на одредбе Европске конвенције о екстрадицији и њена три претходна протокола, као и с обзиром на развој међународне сарадње у кривичним стварима.

Видети: “Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition”, Council of Europe Treaty Series No.212, Интернет, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008481f>, 31/05/215.

у могућности да испоштује рок из овог става, она ће о томе обавестити страну молиљу, наводећи разлоге за одлагање и време потребно за доношење те одлуке”. Начело специјалитета не примењује се ни ако екстрадирано лице, иако је имало могућности, није напустило територију Стране којој је било предато у року од 30 дана од његовог коначног пуштања из затвора, или се на њу поново вратило.²⁶ С обзиром на скраћење рока са 45 на 30 дана, неопходна је посебно пажљива процена да ли је задржавање лица у том року било добровољно, то јест да ли је оно заиста било слободно за напуштање државног подручја.²⁷ Без обзира на начело специјалитета и два наведена случаја када се оно не примењује, „страна молиља може: а. да спроводи истрагу, изузимајући мере којима се ограничава лична слобода тог лица; б. да предузима неопходне мере у складу са својим законом, укључујући и суђење у одсуству, ради спречавања наступања правних последица застарелости; в. да предузима неопходне мере ради враћања тог лица са своје територије.”²⁸ Но, како је напоменуто, Четвртим додатним протоколом уз Европску конвенцију о екстрадицији нормира се још један, нови случај сужавања начела специјалитета, којим се ограничава лична слобода екстрадираног лица. Наиме, одредбама новог става 3. члана 14. Европске конвенције о екстрадицији, утврђује се да „свака држава може, у тренутку потписивања или полагања свог инструмента о потврђивању, прихватању, одобравању или приступању или накнадно, изјавити да, поред случајева из става 1, страна молиља која је дала исту изјаву може, када је захтев за давање сагласности поднет у складу са ставом 1. тачка а, ограничити личну слободу екстрадираног лица, под условом да: а. страна молиља у тренутку предаје захтева за давање сагласности у складу са ставом 1. тачка а. или касније, обавести о датуму почетка ограничења; б. надлежни орган замољене стране изричито потврди пријем овог обавештења.”²⁹ Истим ставом је одређено да „замољена страна у било које

²⁶ Члан 14. став 1. тачка б. Европске конвенције о екстрадицији, након замене извршене чланом 3. Четвртог додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији.

²⁷ “Conclusion d’une Convention européenne d’Extradition”, Conseil de l’Europe – Assemblée parlementaire – Commission des questions juridiques et des droits de l’homme (rapporteur: Sir Geoffrey de FREITAS, Royaume-Uni, Groupe socialiste), 121., Doc. 234, 18 mai 1954, Интернет, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=556&lang=fr>, p. 21, 20/05/2015.

²⁸ Члан 14. став 2. Европске конвенције о екстрадицији, након замене извршене чланом 3. Четвртог додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији.

²⁹ Одговарајућу изјаву, предвиђену овим одредбама, дале су само Латвија и Уједињено Краљевство. Видети: Council of Europe, “List of declarations made with respect to treaty

време може изразити несагласност са тим ограничењем, чиме ће страна молиља бити обавезана и обуставити ограничење, уз пуштање на слободу екстрадираног лица, када је то могуће.” Што се тиче случаја промене описа дела које је предмет оптужбе, у току кривичног поступка, „екстрадирано лице ће бити процесуирано или осуђено, ако се то дело по својим конститутивним елементима и према новом опису може сматрати делом за које је екстрадиција могућа.”³⁰ Четвртим додатним протоколом уз Европску конвенцију о екстрадицији нису мењане одредбе члана 15. о реекстрадицији, али је тај члан допуњен ставом 2. Пошто делује сувисло настојање да се одреди рок за изјашњење замољене стране по поднетом захтеву за њен пристанак на реекстрадицију, стилизација одредаба става 2. не би требало да наведе на погрешан закључак да је давање пристанка обавезно. Наиме, тим одредбама је утврђено: „2. Замољена страна ће донети одлуку о давању пристанка из става 1. у што краћем року, а најкасније 90 дана од дана пријема захтева за давање пристанка, односно пријема докумената из члана 12. став 2. Када замољена страна није у могућности да поступи у року из овог става, о томе ће обавестити страну молиљу, наводећи разлоге за одлагање и време потребно за доношење те одлуке.” Смисао доношења и право значење ових одредаба треба утврдити поредећи их са наведеном новелом члана 14. став 1. тачка а. Европске конвенције о екстрадицији. На крају, у вези са излагањем о начелу специјалитета према Трећем и Четвртом додатном протоколу уз Европску конвенцију о екстрадицији, треба имати у виду и податке о државама у односу на које су ти протоколи ступили на снагу. Према подацима с почетка јуна 2015. године, након полагања ратификационог инструмента Трећи додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији ступио је на снагу у односу на 12 држава (Албанија – 01.05.2012, Азербејџан – 01.05.2014, Босна и Херцеговина – 01.04.2015, Кипар – 01.06.2014, Чешка Република – 01.05.2013, Латвија – 01.05.2012, Холандија – 01.11.2012, Србија – 01.05.2012, Словенија – 01.08.2014, Шпанија – 01.04.2015, БЈР Македонија – 01.03.2014, Уједињено Краљевство – 01.01.2015), а тек ће да ступи на снагу у односу на још једну државу (Аустрија – 01.08.2015), док је Четврти додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији ступио на снагу

No. 212”, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=212&CM=8&DF=31/05/2015&CL=ENG&VL=1,31/05/2015>.

³⁰ Члан 14. став 4. Европске конвенције о екстрадицији, након замене извршене чланом 3. Четвртог додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији. До тада, ова материја је била регулисана у ставу 3. тог члана.

у односу на четири државе (Албанија – 01.06.2014, Латвија – 01.06.2014, Уједињено Краљевство – 01.01.2015, Србија – 01.06.2014), а предстоји ступање на снагу у односу на још једну државу (Словенија – 01.10.2015).³¹

4) НАЧЕЛО СПЕЦИЈАЛИТЕТА У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

За извануговорну екстрадицију начело специјалитета је у Републици Србији утврђено одредбама Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима из 2009. године (у даљем тексту: ЗОМППУКС).³² Према одредбама члана 14. став 1. тог закона, ако изручење буде дозвољено, изручено лице не може да буде кривично гоњено, подвргнуто извршењу кривичне санкције или изручено трећој држави за кривично дело извршено пре изручења, а које није предмет изручења. У ставу 2. тог члана одређено је да се услови из става 1. неће применити: 1) ако се изручено лице изричито одрекло гаранције из става 1. истог члана; 2) ако изручено лице, иако је имало могућности, није напустило територију државе којој је изручено у року од 45 дана од дана условног отпуста или извршене кривичне санкције, или ако се вратило на територију те државе.³³ У поступку којим дозвољава изручење министар надлежан за правосуђе може условити изручење у смислу члана 14. став 1. ЗОМППУКС-а, осим ако се изручено лице изричито одрекло тих гаранција.³⁴ У случају изручења окривљеног или осуђеног Републици Србији, против њега се може покренути кривични поступак односно извршити кривична санкција само за кривично дело за које је изручење одобрено, осим ако се тог права одрекло, а страна држава није поставила такав услов.³⁵ Ако је страна држава одобрила изручење уз одређене услове који се односе на врсту или висину кривичне санкције која

³¹ “Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition, CETS No.: 209”, Internet, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?CL=ENG&CM=&NT=209&DF,05/06/2015>; “Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition, CETS No.: 212”, Internet, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?CL=ENG&CM=&NT=212&DF,05/06/2015>.

³² *Службени гласник РС*, бр. 20/09.

³³ Уместо термина *екстрадиција* или термина *издавање*, законодавац користи кроатизам *изручење*. Термин *изручење* је у позитивно право Републике Србије уведен одредбом члана 17. став 3. Устава СР Југославије из 1992. године, где се наводи да: „(...)југословенски држављанин не може бити изручен другој држави (...)”

³⁴ Члан 32. тачка 1) ЗОМППУКС-а.

³⁵ Члан 38. став 2. ЗОМППУКС-а.

се може изрећи односно извршити, домаћи суд је приликом изрицања кривичне санкције везан тим условима, а ако је реч о извршењу већ изречене кривичне санкције, домаћи суд који је судио у првом степену преиначиће одлуку о кривичној санкцији у складу са постављеним условима ако су они у сагласности са нашим прописима у овој материји.³⁶ Међутим, *пасивна* и *активна* екстрадиција врши се на основу ЗОМППУКС-а само у случајевима када не постоји потврђени међународни уговор или када одређена питања њиме нису уређена. Када је реч о праву о екстрадицији Републике Србије под окриљем Савета Европе, главни извор међународног права је Европска конвенција о екстрадицији, сачињена 13.12.1957. године у Паризу, са четири додатна протокола који су сачињени 1975, 1978, 2010. и 2012. године.³⁷ Из тог разлога, а када је у питању начело специјалитета у праву о екстрадицији Републике Србије, треба имати у виду и чињеницу да је у Републици Србији на снази Закон о потврђивању Европске конвенције о екстрадицији, са додатним протоколима, те Закон о потврђивању Трећег додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији и Закон о потврђивању Четвртог додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији.³⁸ Осим тога, Републику Србију обавезује мноштво билатералних уговора којима је домет начела специјалитета утврђен на мање-више традиционалан, крут начин. Штавише, у односу на старије уговоре сужавање примене начела специјалитета није извршено ни одредбама њених новијих уговора о екстрадицији, закљученим са државама насталим на подручју бивше СФР Југославије. Решења утврђена тим одредбама позната су и у старијој уговорној пракси.³⁹ Ипак, међу њима

³⁶ Члан 39. став 1. ЗОМППУКС-а.

³⁷ Европска конвенција о екстрадицији ступила је на снагу 18.4.1960. године, а њени додатни протоколи су ступили на снагу: први – 20.8.1979; други – 05.6.1983; трећи – 01.5.2012; четврти – 01.6.2014. године. При томе, треба имати у виду да је Република Србија битно допринела да последња два протокола ступе на снагу, јер је у оба случаја била међу прве три државе које су предајом ратификационих инструмената омогућиле да они ступе на снагу.

³⁸ „Закон о потврђивању Европске конвенције о екстрадицији, са додатним протоколима“, *Службени лист СРЈ -Међународни уговори*, бр. 10/2001 и *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2010; „Закон о потврђивању Трећег додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији“, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 1/11; „Закон о потврђивању Четвртог додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији“, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 13/13.

³⁹ Упоредити члан 17. Уговора између СФР Југославије и Републике Аустрије о издавању од 01.02.1982. године у „Закону о ратификацији Уговора између Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и Републике Аустрије о издавању“, *Службени лист СФРЈ –*

постоје и разлике које би требало отклонити. За разлику од извануговорне екстрадиције према ЗОМППУКС-у, сви билатерални уговори о екстрадицији између Републике Србије и држава на просторима бивше СФРЈ садрже одредбу о још једном случају у ком се неће применити начело специјалитета: ако се са тим сагласи држава која је изручила лице. Осим тога, домет те одредбе је проширен, и у истој мери сужена примена начела специјалитета, одредбом у уговорима са Босном и Херцеговином, Републиком Словенијом и Републиком Македонијом да ће замољена држава дати сагласност ако су у конкретном случају испуњени услови за изручење по уговору. Уговори са Републиком Хрватском и Републиком Македонијом садрже значајну одредбу о промени правне квалификације дела у току кривичног поступка у држави молиљи. Коначно, уговори са Босном и Херцеговином, Републиком Словенијом и Републиком Македонијом садрже и савремене одредбе којима се штите људска права траженог лица у случају када се начело специјалитета не примењују јер се екстрадирано лице изричито одрекло гаранција на основу начела специјалитета. Наиме, у том случају одрицање од начела специјалитета утврђује се на начин из којег се види да га је лице дало добровољно и уз пуну свесност последица, а у ту сврху лице лишено слободе има право на заступника. Значај билатералних уговора о екстрадицији између Републике Србије и држава чланица Савета Европе, када је реч о начелу специјалитета и домету његове примене, треба посматрати и у контексту ратификације и ступања на снагу Трећег и Четвртог додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији, у односу на поједине државе чланице Савета Европе.⁴⁰ Са приближавањем

Међународни уговори, бр. 2/83; члан 23. Уговора између Републике Србије и Републике Македоније о изручењу у „Закону о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Македоније о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 5/2012; члан 20. Уговора између Републике Србије и Републике Словеније о изручењу у „Закону о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Словеније о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 9/11; члан 24. Уговора између Републике Србије и Републике Хрватске о изручењу у „Закону о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Хрватске о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 13/10; члан 19. Уговора између Републике Србије и Црне Горе о изручењу у „Закону о потврђивању Уговора између Републике Србије и Црне Горе о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 1/10 и 1/2011; члан 25. Уговора између Републике Србије и Босне и Херцеговине о изручењу у „Закону о потврђивању Уговора између Републике Србије и Босне и Херцеговине о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 16/2014.

⁴⁰ Што се тиче односа између Европске конвенције о екстрадицији и билатералних уговора, ова конвенција, у погледу територија на које се примењује, ставља ван снаге оне одредбе

Републике Србије пуноправном чланству у Европској унији, наметнуће се и питање хармонизације њених прописа са Оквирном одлуком, па тако и регулативом начела специјалитета под окриљем Европске уније.

5) ИЗВОРИ

- Bassiouni, Mahmoud Cherif, “The regression of the rule of law under the guise of combating terrorism”, *Revue internationale de droit pénal*, vol. 76, 2005/1.
- Бановић, Божидар, Бејатовић, Станко, *Основи међународног кривичног права*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2012.
- Conseil de l’Europe – Assemblée parlementaire – Commission des questions juridiques et des droits de l’homme (rapporteur: Sir Geoffrey de FREITAS, Royaume-Uni, Groupe socialiste), “Conclusion d’une Convention européenne d’Extradition”, 121., Doc. 234, 18 mai 1954, Интернет, [http:// assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=556 &lang=fr](http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=556 &lang=fr)
- Council of Europe, “List of declarations made with respect to treaty No. 209”, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=209&CM=8&DF=31/05/2015&CL=ENG&VL=1>
- Council of Europe, “List of declarations made with respect to treaty No. 212”, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=212&CM=8&DF=31/05/2015&CL=ENG&VL=1>
- “Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States” (2002/584/JHA, 2009/299/JHA), *Official Journal of the European Communities*, vol. 45, L 190, 18.07.2002; vol. 52, L 81, 27.03.2009.
- De la Cuesta José Luis (ed.), *Resolutions of the Congresses of the International Association of Penal Law (1926–2004)*, ReAIDP / e-RIAPL, 2007, D-01, Интернет, <http://www.penal.org/sites/default/files/files/RICPL.pdf>
- “European Convention on Extradition”, Council of Europe, *European Treaty Series – No. 24*, Интернет, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/024.doc>

из билатералних уговора, конвенција или споразума које, између две стране уговорнице, регулишу област издавања, а стране уговорнице могу између себе да закључују билатералне или мултилатералне уговоре само да би допуниле одредбе ове конвенције или олакшале примену принципа које она садржи (члан 28. ст. 1. и 2. Европске конвенције о екстрадицији).

- “Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition, CETS No.: 212”, Интернет <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?CL=ENG&CM=&NT=212&DF>
- “Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition”, Council of Europe Treaty Series – No. 212, Интернет, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000168008481f>
- Радић, Жарко, „Екстрадиција политичких криваца – од Антике до Европске уније”, *Европско законодавство*, год. 12, бр. 45/46, 2013.
- “Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition”, Council of Europe Treaty Series – No. 209, Интернет, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008481c>
- “Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition, CETS No.: 209”, Интернет <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?CL=ENG&CM=&NT=209&DF>
- „Конвенција о издавању криваца између Србије и Швајцарске од 16/28.11.1887. године“, *Службене новине*, бр. 83/1888.
- Крас, Davor, *Међународна казненоравна потоћ*, Narodne novine, Загреб, 2006.
- „Закон о потврђивању Трећег додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији“, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 1/11.
- „Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима”, *Службени гласник РС*, бр. 20/09.
- „Закон о потврђивању Европске конвенције о екстрадицији, са додатним протоколима”, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 10/2001 и *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2010.
- „Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Босне и Херцеговине о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 16/2014.
- „Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Македоније о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 5/2012.

- „Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Словеније о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 9/11.
- „Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Хрватске о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 13/10.
- „Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Црне Горе о изручењу“, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 1/10 и 1/2011.
- „Закон о потврђивању Четвртог додатног протокола уз Европску конвенцију о екстрадицији“, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 13/13.
- „Закон о ратификацији Уговора између Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и Републике Аустрије о издавању“, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 2/83.
- Zlatarić, Bogdan, *Međunarodno krivično pravo. Dio I – Rasprostranjenost represivne vlasti države*, Informator, Загреб, 1979.
- „Уговор о издавању криваца између Србије и Холандије од 28.02.(11.03.)1896. године“, *Српске новине*, бр. 275/1896.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Примена начела специјалитета у његовом традиционалном значењу у праву о екстрадицији доприноси, између осталог, заштити човека од кривичног прогона због политичког кривичног дела и у политичке сврхе, односно заштити његових људских права. Модификацијама тог начела у међународном праву и унутрашњим правима мноштва држава утиче се на ширење или сужавање његове примене, тј. на његов домет. Оквирном одлуком Савета од 13. јуна 2002. о европском налогу за хапшење и поступцима предаје између држава чланица и Трећим и Четвртим додатним протоколом уз Европску конвенцију о екстрадицију учињено је сужавање примене начела специјалитета. То сужавање је у складу са савременим развојем међународног кривичног права и његовим начелима: начелом солидарности, сарадње и поверења међу државама, те ефикасне борбе против криминалитета. Међутим, уважавањем тих начела не сме се кршити начело заштите људских права, па органи који учествују у поступку екстрадиције, односно предаје траженог лица треба да поступају веома обазриво и савесно у случајевима у којима се искључује примена начела

специјалитета. Евентуално чланство Републике Србије у Европској унији подразумеваће доношење посебног закона о правосудној сарадњи у кривичним стварима са државама чланицама Европске уније, који би ступио на снагу са даном приступања Републике Србију у ту Унију. Тим законом биће нужно уредити начело специјалитета у складу са Оквирном одлуком Савета од 13. јуна 2002. године о европском налогу за хапшење и поступцима предаје између држава чланица.